

Trnavská univerzita v Trnave
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogických štúdií

vedecké kolokvium

Ja, Ty a pomoc na ceste cnosti

11. november 2016

Cieľ a anotácia kolokvia

Vychádzame z predpokladu, že výchova je proces, ktorý má viesť k rozvoju, uskutočňovaniu vlastného „Ja“ vychovávaného. Ploché ponímanie prosociálnosti ako empiricky popisného sociálneho správania v prospech druhého môže byť efektom heteronómnej morálky, odvodenej od nastolených sociálnych noriem či predvídanej zobchodovateľnosti vlastného činu. Môže byť tiež výsledkom estetického hedonického kalkulu. Normatívna etika sa nepýta na dobro samotné, ale iba na normu, príkaz, ktorý k danému dobru smeruje. Normatívna etika tak napriek formálnej správnosti, nemusí priviesť človeka k skutočnému šťastiu. Práve z tohto hľadiska umožňuje etika cnosti špecifický spôsob nazerania, posúdenia a reagovania na potreby a odkázanosť druhého.

Kľúčovým problémom kolokvia je otázka, ako spolu súvisí stávanie sa dobrým človekom (teda cnostným) a prosociálne správanie. Pri hľadaní spoločného priestoru prosociálneho správania a vnútorného pohybu človeka (Ja) k vlastnej výnimočnosti (cnosti) chceme skúmať, ako chápu prítomnosť a význam druhého človeka (Ty) konkrétne koncepty – koncept etiky cnosti, filozofia dialógu a vedenie k prosociálnosti, s rešpektom k rozlišovaniu roviny antropologickej a roviny etickej.

Konkrétne otázky kolokvia by mohli byť postavené takto:

- Aké je postavenie druhého (Ty) v stávaní sa cnostným?
- Je pomoc druhému, ale aj starostlivosť, či zodpovednosť za druhého, skutočne nevyhnutnou súčasťou konštitučnej štruktúry cnosti, čiže habituálneho nastavenia morality človeka?
- Je možné nadobúdať cnosť mimo vzťahu s druhým človekom – teda inak ako dialogicky?
- Kto je „Ja“ v kontexte vedenia k prosociálnosti?
- Je toto „Ja“ cieľom či prostriedkom?
- Je rozvoj „silného Ja“ ohrozením, či naopak predpokladom prosociálnosti?
- Možno vôbec chápať starostlivosť, pomoc, výraz prosociálnosti ako jednostranný, monologický čin – nedegraduje to samotnú pomoc a druhého človeka?

V kontexte odhaľovania nedostatočnosti heteronómnych motívov mravného konania, o čo sa usiluje aj koncepcia etickej výchovy – v intenciách L. Lencza a spol. – sa nám ukazuje cesta cnosti ako autentický morálno-edukačný program, v ktorom sa môže realizovať pravdivé odkrývanie „potrieb“ druhého a následné nasadenie sa pre „jeho dobro“. Aké sú podmienky jeho teoretickej a praktickej udržateľnosti?

Naším zámerom je počas kolokvia vytvoriť priestor pre predstavenie konceptov a odpovedí konkrétnych autorov etiky cnosti, či filozofie dialógu. Chceme tým vytvoriť východisko pre to, aby otázky kolokvia mohli zaznieť v rôznych kontextoch a z rôznych uhlov pohľadu. Týmto chceme umožniť tvorivý a hľadajúci dialóg, v ktorom jednotlivé otázky budú položené v ich problematickosti a naliehavosti.

Vedecké kolokvium je súčasťou riešenia projektu VEGA č. 1/0557/16: *Verifikácia základnej orientácie na koncept prosociálnosti v etickej výchove so zreteľom na vývinové štádiá populácie nižšieho sekundárneho vzdelávania.*

Predbežný program kolokvia

- 9.30 *Otvorenie kolokvia*
- 9.40 *Rastislav Nemec, Heroická cnosť. Periférie individuálneho a sociálneho myslenia v neskorom stredoveku*
diskusia
- 10.15 *Marian Kuna, Potreba cností v kontexte ľudskej zraniteľnosti a závislosti*
diskusia
- 10.50 *prestávka*
- 11.10 *Peter Ondrej, Je možné hovoriť o „TY“ v etike cnosti A. MacIntyra? Komunita ako základný faktor asimilácie cností*
diskusia
- 11.45 *Marek Wiesenganger, Význam druhého a pomoci v stávaní sa cnostným podľa G. Abbà*
diskusia
- 12.20 *obed*
- 13.20 *Peter Rusnák, Vzťah k Inému ako dar*
diskusia
- 13.55 *Andrej Rajský, Je možné hovoriť o cnosti v „etike medziosobného“ E. Lévinasa? Od Ty ku komunitě*
diskusia
- 14.30 *prestávka*
- 14.50 *Mária Šuleková Kolesárová, Vnímanie pomoci a interpretácie prosociálnosti vo východiskových teoretických prístupoch konceptu etickej výchovy*
diskusia
- 15.25 *Gabriela Šarníková, Praktizovanie cnosti rozvážnosti v kontexte kognitívneho rozvoja žiakov v hľadajúcom spoločenstve*
diskusia
- 16.00 *Záver*

Heroická cnosť. Periférie individuálneho a sociálneho myslenia v neskorom stredoveku

Nemec Rastislav

Teologická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Aristotelovo dedičstvo v stredoveku prinieslo viaceré zaujímavé interpretácie Etiky Nikomachovej. Jednou z nich je interpretácia heroického konania, ktoré Aristoteles v krátkosti rozoberá v úvode k siedmej knihe Etiky Nikomachovej a na ktoré - zdá sa - neplatí Aristotelov univerzalizmus v oblasti cnosti. Konáť heroicky nie je schopný hocikto, len "božský človek". Zaujímavé je pritom, prečo Aristoteles uvádza túto cnosť do kontextu analýzy problematiky akrasia a enkrateia. Naším cieľom bude predostrieť niekoľko návrhov na pozadí stredovekej reflexie tejto problematiky. Práve rovina heroickej cnosti od Ockhama a po Buridana dosahuje zaujímavý sociálny i politický rozmer.

Potreba cností v kontexte ľudskej zraniteľnosti a závislosti

Marian Kuna

Filozofická fakulta Katolíckej univerzity, Ružomberok

Príspevok načrtne macintyrovsky koncipovaný pohľad na vzťah medzi faktom ľudskej zraniteľnosti a závislosti na jednej strane a nadobúdaním/udržiavaním pozitívnych morálnych charakterových črt - cností - na strane druhej. V tomto kontexte si tiež všimnem kľúčovú rolu sociálnych vzťahov pre rozvoj samostatnosti praktického uvažovania jednotlivca, ako aj pre rozvoj jeho schopnosti adekvátne uznať svoju závislosť na iných.

Je možné hovoriť o „TY“ v etike cnosti A. MacIntyry? Komunita ako základný faktor asimilácie cností

Ondrej Peter

Filozofická fakulta Katolíckej univerzity, Ružomberok

Polemika, ktorá vznikla tomistickou kritikou etiky cnosti A. MacIntyry nám poslúži ako pozadie na skúmanie vzťahu jednotlivec/komunita pri osvojovaní si cností. Článok najprv súhrne predstaví základné prvky etiky cnosti A. MacIntyry (prax, narácia, tradícia) a stručne poukáže na kritické námietky zo strany niektorých novotomistických filozofov. Zmapovanie danej polemiky nám umožní identifikovať v macintyrovskom poňatí komunity najlepšie miesto, kde dochádza k asimilácii cností. JA“ teda uskutočňuje vlastnú výbornosť (cnosť) iba a výlučne v existenciálnom zasadení v komunite, ktorá subjektu poslúži ako protipól podieľajúci sa na jeho morálnej i intelektuálnej konštitúcii. Záverečná téza znie, že v etike cnosti A. MacIntyry sa „TY“ identifikuje s „MY“ v ktorom macintyrovský subjekt nachádza svoje vitálne zdroje.

Význam druhého a pomoci v stávaní sa cnostným podľa G. Abbà

Marek Wiesenganger

Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

V chápaní talianskeho morálneho filozofa G. Abbà, jedného z významných interpretov morálnej filozofie Tomáša Akvinského, stávať sa cnostným nie je možné bez prítomnosti iného človeka, resp. bez vychovávateľa. Ak stávanie sa cnostným znamená byť účastným na dobre, teda vlastniť dobro, v našom príspevku sa pýtame, aké je postavenie účasti na dobre druhého v stávaní sa cnostným. Je ten druhý len „objektom“ nášho cnostného skutku alebo je skutočnou cestou, na ktorej sa môžeme stať cnostným?

Vzťah k Inému ako dar

Rusnák Peter

Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

V texte autor nadväzuje na inšpiratívne úvahy fenomenologickej filozofie Martina Heideggera, Emmanuela Levinasa a iných autorov, ktorí mysleli mnohohrstevnatosť ľudskej vzťahovosti k alterite, teda k inému, k odlišnému. Budovanie existencie vo vzťahoch prijímania inakosti ako spôsobu darovania môže byť inšpiratívnu výzvou aj pre aktuálne úvahy o človeku na pôde pedagogiky a edukácie.

Je možné hovoriť o cnosti v „etike medziosobného“ E. Lévinasa? Od Ty ku komunite

Andrej Rajský

Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Keď sa Emmanuel Lévinas podujal preskúmať „morálny zákon vo mne“ (I. Kant) a odhaliť dno „čistej etiky“, nepoškvrnenej nánosmi heterogénnych sociálnych požiadaviek, narazil na neovládateľnú a nepreniknuteľnú, absolútne transcendentálnu inakosť druhého. Subjektivita Ja sa utvára až zaujímaním stanoviska zodpovednosti voči druhému. Pýtame sa, či „bytie-pre“ (*Fürsein*) osoby, bytie kvôli druhému, ako bytie zaväzujúce, môže byť „cnostnou“ dispozíciou Ja vo vzťahu, ak áno, ako ju chápať.

Druhá otázka smeruje k tzv. „tretiemu prvku“. Z radikálnosti morálnej zodpovednosti za jedinečného druhého však vyplýva praktický problém: čo sa stane, keď do kolektivity dvoch vstúpi „tretí prvok“ – teda každodenný život so sociálnymi a pracovnými reláciami a úlohami, s prozaickými pravidlami a normami? Vo sfére každodenného konania nie je možné prijímať apely z originality jednej personálnej tváre, tak ako v bezpodmienečnom diadickom vzťahu, v ktorom niet väčšiny. Morálna kapacita Ja a dynamika zodpovednosti za jedinečného druhého s jeho vlastnou tvárou nemôže byť dostatočne silná, široká a adresná na to, aby sa vzťahovala na „iných druhých“, na „každého druhého“, na „druhého vo všeobecnosti“. Morálny subjekt je nútený akoby zostúpiť z neba na zem, jeho morálne nástroje a zvyky, ktoré si vyvinul v kolektive Ja-Ty, musí revidovať a prispôbiť životu v kolektive s „tretím“.

Vnímanie pomoci a interpretácie prosociálnosti vo východiskových teoretických prístupoch konceptu etickej výchovy

Mária Šuleková Kolesárová

Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Povinne voliteľný predmet etická výchova je dnes súčasťou štruktúry vyučovacích predmetov na obidvoch stupňoch základných škôl a vyučuje sa taktiež na stredných školách. Autor Ladislav Lencz vychádzal pri jeho tvorbe z teórie výchovy k prosociálnosti Roberta Rocheho Olivara, španielskeho profesora na Barcelonskej univerzite. Pokladá sa zrejme, že tieto teoretické prístupy sa nesú v znamení jednotnej myšlienkovvej línie. V príspevku analyzujeme filozofické pozadie východísk jednak Rocheho psychologickéj koncepcie, jednak Lenczovej pedagogickej koncepcie a skúmame významovú príbuznosť /odlišnosť konceptu pomoci a prosociálnosti v rámci prístupov. Cieľom našich snáh je zistiť, či možno pokladať tieto východiskové teórie za kongruentné.

Praktizovanie cnosti rozvážnosti v kontexte kognitívneho rozvoja žiakov v hľadajúcom spoločenstve

Gabriela Šarníková

Cyriľmetodějská Teologická fakulta, Univerzita Palackého, Olomouc

Hľadajúce spoločenstvo (community of inquiry) detí/žiakov je skupina jednotlivcov spoločne skúmajúcich tematiku, ktorá ich zaujíma. Cieľom je naučiť sa samostatnému a autokorektívnemu mysleniu, avšak pri spoločnom postupovaní. Deti/žiaci sa počas filozofickej diskusie učia byť schopnými dohodnúť sa v tom, čo je dôležité pre skupinu ľudí. Toto filozofické diskutovanie pomáha rozvoju kritického, kreatívneho a angažovaného myslenia detí/žiakov, pričom sa neopomína ani etický a sociálny rozmer. V príspevku zdôvodňujeme potrebu implementácie filozofickej diskusie žiakov do edukácie a uvádzame, aké sú možnosti osvojovania cnosti rozvážnosti a jej príbuzných cností ako súčasti kognitívneho rozvoja detí v procese filozofického diskutovania hľadajúceho spoločenstva.

